

Schindler Rózsa

Beszámoló

Beszámoló a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiuma által szervezett **„Beszélgetések a szakképzésről”** című programsorozat 2025.06.26-án a BME Műszaki Pedagógiai Tanszékén megtartott rendezvényéről.

„A gazdaságfejlesztésre kidolgozott kormányzati dokumentumok célrendszerében megfogalmazott elvek szerint átalakult a szakképzés rendszere, új oktatási és intézményi struktúrában folytatódik a szakmai oktatás. Az új szabályozási rendszer nemcsak strukturális reformot, hanem a tartalomszabályozásban, módszertani megoldásokban is újat követelt” ez a megállapítás és ebből levezetett következmények indították útjára rendezvénysorozatunkat, melynek tizenhetedik állomását tartottuk most meg.

2021-ben a bekövetkezett szakképzést-felnőttképzést érintő jelentős jogszabályi, valamint tartalmi és szervezeti változások sok kérdést vetettek fel, gyakorlati megvalósulás/megvalósítás során sok kérdést hoztak felszínre, ezért ebben az évben is folytattuk a Magyar Pedagógiai Társaság Szakképzési Kollégiumának keretében **„Beszélgetések a szakképzésről”** címmel kéthavonta megrendezendő programsorozatunkat. A programsorozat feldolgozott témáival azt célozta, hogy az elmúlt években lezajlott, az oktatási kormányzat által a köznevelés rendszerétől elkülönült szakképzésben bevezetett radikális változásokhoz/változtatásokhoz hozzájáruljon a szakmai közösségek által birtokolt tapasztalati tudással és tudásmegosztással. Ezért a szakképzés jelenlegi rendszerét meghatározó legfontosabb elemekről témablokkokba rendezve kívántuk az elméletet és az azt megvalósító gyakorlatot elemezni. Mindezt azzal a céllal, hogy hozzájáruljunk a szélesebb szakmai közvélemény tájékoztatásához és aktivizálásához, információt közvetítsünk a szakképzés/felnőttképzés helyzetéről, valamint lehetőséget nyújtsunk a szakma iránt elkötelezettséget érző szakembereknek az aktuális szakmapedagógiai kérdésekkel kapcsolatos eszmecseréjéhez. Az elmúlt években a lehetőségekhez mérten igyekeztünk autentikus nemzetközi trendeket is bemutatni, mint például validáció témaköre (2023. okt.), műszaki tanárképzés helyzete (2021.szept.), szakmatervezés (2021. május), független vizsgaközpontok (2022. okt.). Az utolsó rendezvényen a szakképzésben európai színterén is zajló innovációs elképzeléseket vizsgáltuk a **„Szakképzés-fejlesztés közép- és felsőfokon – Anglia és Magyarország példája”** címmel. A fejlesztések elemzésével, feldolgozásával a munkaalapú tanulást reflektorfénybe helyező új típusú angol szakképzésfejlesztési projektet és a 2020. szeptemberében Magyarországon induló szakképzésmegújítási program öt éves időtartam alatti megvalósulását kívánjuk bemutatni.

Az első előadóként **Laczik Andreát** köszönthettük, az EDGE Foundation ((Experts in Democracy, Governance and Elections) kutatási igazgatója (London) *az angol szakképzésben bevezetett „T Level” képzés tapasztalatairól*, kihívásairól, előnyeiről, valamint a felsőoktatási tanulmányokat és a munkahelyi képzést egyesítő, 2015-ben bevezetett *Degree Apprenticeship diploma* részleteit mutatta be. Őt követte előadásával **Farkas Éva**, az International Adult and Continuing Education Hall of Fame elnöke *a magyar helyzetet elemezve reflektált az angol képzésfejlesztésekre*, azaz a hazai szakképzésfejlesztés néhány autentikus elemét kiemelve mutatta be az eddigi magyarországi eredményeket.

A rendezvény moderátora Szakképzési Kollégiumunk elnöke, **Benedek András** volt, aki a téma tágabb kontextusára utalva vezette a 31 fő (16 fő személyes, 15 fő online) részvételével megrendezett szakképzés-szakmai megbeszélést.

Laczik Andrea előadásának összefoglalója

Ismeretes, hogy a környező országokban is napirenden vannak szakképzési (VET – Vocational Education and Training) innovációk, melyek országonként jelentős eltéréseket mutatnak mind *strukturális*, mind *szakmai tartalmi* szempontból. De globálisan elmondható, hogy a fejlesztési irányok a digitális kompetenciafejlesztési (E-learning, AI, online vizsgák), a zöld átállási (új szakmai tartalmak, fenntartható technológiák, zöld kompetenciák), készségfejlesztési projektek területén zajlanak. Mellette a kompe-

tencia-alapú oktatás (EQF-kompatibilis, rugalmas modulok), a rugalmas tanulási utak tervezése (egyéni tanulási útvonalak, hibrid modellek, LLL), munkaerőpiaci rendszerek erősítése (duális rendszerek erősítése) területeken folyó innovációs projektek kerültek szóba.

Mivel a feldolgozandó témánk egy működő oktatási/képzési rendszerben folyó innovációt mutat be, célszerű nagyon röviden áttekinteni a jelenlegi angliai oktatási rendszer legfontosabb ismérveit. Az oktatási rendszer és annak struktúrája nagyban eltér a közép-európai oktatási rendszerektől. Az oktatás Angliában két szakaszra oszlik: alapfokú (5-11 év) és középfokú (11-16/18 év). Az 5 és 16 év közöttiek számára az oktatás ingyenes és kötelező. Az Egyesült Királyság mindegyik országrésze külön oktatási rendszerrel rendelkezik.

Az angliai oktatási és képzési rendszer a következőket foglalja magában:

- óvodai nevelés (ISCED 0. szint),
- általános iskolai oktatás (ISCED 1. szint),
- alsó középfokú oktatás (ISCED 2. és 3. szint)
- felső középfokú oktatás (ISCED 4),
- felsőoktatás (ISCED 5., 6., 7. és 8. szint).

A életkori szakaszokhoz rendelt (elérhető) négy fő oktatási szakasz:

- 5-től 7 éves korig, → Általános iskola-Primary School-1
- 7-től 11 éves korig, → Általános iskola-Primary School-2
- 11-től 14 éves korig, → Alsó középiskola-Secondary School-1
- 14-től 16 éves korig → Alsó középiskola-Secondary School-2
- 16-tól 18 éves korig → Felső-középfok- Post 16 Education
- 18 éves kortól → Felsőoktatás-Higher Education (egyetemi, főiskolai tanulmányok)
- Felnőttképzés → Adult Education

5 évestől 11 éves korig a gyerekek általános iskolai tanulmányt folytatnak. 11 éves kortól 16 éves korig pedig középiskolába járnak. Minden szakasz végén vizsgát kell tenniük. 16 éves korukban érettségi vagy GCSE (General Certificate of Secondary Education) vizsgát tesznek a tanulók. A vizsga után eldönthetik, hogy tovább tanulnak vagy pedig munkába állnak. A GCSE szintű vizsga alapszintű (Level-1) és középszintű (Level-2) képesítési szintnek felel meg, amely 16 éves korban, a középiskola végén tett vizsgát jelenti. Az emeltszintű (Level-3) felel meg. Szintén 3-as szintű képzettséget jelent a T-Level, BTEC Nationals és apprenticeships alternatívákkal együtt.

A szakképzési rendszer többutas, rugalmas és erősen munkaerőpiaci fókuszú. A szakképzési struktúrára jellemző, hogy 16 éves kor után választható szakmai utak közé tartozik:

- *Technical/Vocational Qualifications*: pl. BTEC (gyakorlati), NVQ,
- *Apprenticeships* (szakmai tanulószerveződéses képzés),
- *T-Levels* – új típusú technikai képesítések,
- *Foundation Courses* – előkészítő képzések felsőoktatáshoz.

A szakképzés vizsgarendszerében a 18 éves korban letehető *Advanced Level* vizsga az egyetemi tanulmányokra felkészítő vizsga, míg a *BTEC Nationals* gyakorlatorientált, projektalapú felkészítés után, az *apprenticeships* szakmai tanulószerveződéssel (mi fogalomrendszerünkben → szakképzési munkaszerveződéssel) folyó felkészítés után abszolválható emeltszintű vizsgával zárulhat.

Laczik Andrea előadásában elsőként tisztázta a T-Level és a Degree Apprenticeship program helyét az angol oktatási rendszerben, amelyet az alábbi ábra vizualizál.

1. ábra — Angol oktatás-képzés

Látható, hogy az új típusú projektben végzetek számára az *NQF* (National Qualifications Framework) 3-as képesítési szintjének megfelelő kvalifikációt deklarált. Elsőként a *T-Level program* jellemzőinek tisztázására került sor, majd az első befejezett két éves szakasz után az *EDGE Foundation* által levezényelt kutatás tapasztalatait ismerhettük meg.

A 2020 szeptemberében 16-18 évesek számára indított *T-Level program* az elmélet és gyakorlat párhuzamos jelenlétével (1800 óra) elméleti oktatást és minimum 315 óra (45 nap) munkahelyi gyakorlatot magába foglaló technikai alapú, országosan elismert képesítéstípus. Célja, hogy a technikai oktatás tekintélyét növelje és reális alternatívát nyújtson az *A-Level* képzés mellett. Eddig 24 intézmény élt a kétéves műszaki tanulmányi programok indításának lehetőségével digitális tudományok, mérnöki tudományok és gyártás, mezőgazdaság, valamint jog és pénzügy-számvitel területen. Mivel a gyakorlati irányultság elég magas a programban, ezért a tartalmat szabályzó dokumentumok elkészítésébe az oktatási intézmények bevonták a munkaadókat is. Az angol szakképzési rendszer deklarált célja a társadalmi mobilitás és társadalmi befogadás támogatása, a gazdaság célzott növekedésének szolgálata, ezért olyan, az iparágak igényeinek megfelelő szakmai tartalmak jelennek meg a képzés tartalmát meghatározó dokumentumokban, melyek végzett fiatalokat felkészítik a munkára, a munkavállalásra, de a továbbtanulásra (duális képzésben, felsőoktatásban) is. A *T-level* program célcsoportja a gyakorlat-orientált tanulók képzése.

A 2023 végén zajlott kutatás a bevezetés után elsőként, 2022-ben végzetek körében és az oktatókkal, iskolavezetéssel, más oktatási szakemberrel (11 intézmény 210 tanuló és 24 fő oktatási szakember) végzett interjú tapasztalataira épít. A viszonylag kis létszámú mintán zajlott „kikérdezés” alapú kutatás három kérdésre kereste a választ. Ezek:

- Miért választják a tanulók a T-Level-t?
- Milyenek a tanulók tapasztalatai a T-Level programon?
- Milyenek az oktatók és T-Level programvezetők tapasztalatai?

A kutatási beszámoló¹ bevezetőjében ez olvasható: „A 2020-as bevezetése óta a T-szintek a politikai spektrum minden pontján szoros vizsgálat alá kerültek, nem utolsósorban azért, mert veszélyt jelentettek a meglévő, jól bevált szakképzésekre. Mindazonáltal a T-szinteket új lehetőségként dicsérik a 16 év utáni oktatás és képzés egyszerűsítésére és a műszaki oktatás rangjának emelésére.” Ebből is érzékelhető egy új rendszer gyors, előzetesen hatástanulmányok nélküli bevezetéséből adódó veszély, a későbbi megítélés bizonytalansága. Legfontosabb megállapítások címszavakban:

- hiányzott a megfelelő információ, a széleskörű tájékoztatás, tanácsadás és útmutatás,
- a kapott információk sokszor félrevezetők vagy tévesek voltak,
- a felsőoktatási intézmények számára sem állt rendelkezésre kellő információs anyag, így nem értik/nem fogadják el T-Level szinteket belépési küszöbként, (mivel?) a szakmai gyakorlat nem tartozik a főiskola hatáskörébe,
- a program megítélése a munkáltatók jóindulatától függ,
- a tantermi és szakmai gyakorlat elkülönülése, nincs munkahelyi tanulási terv,
- kétértelműség a minősítő testületek részéről,
- tankönyvek hiánya,
- tanárok felkészítése?
- kihívást a korlátos számú munkahelyek jelentik és egyes iskolák felkészületlensége.

Összességében megállapítható, hogy a *T-szintek* ígéretes alternatívát kínálnak a hagyományos műszaki és szakképesítésekkel szemben. A képesítés újdonsága a tapasztalatok nagyfokú változatosságát eredményezte. A változatosság és a kapcsolódó kihívások nagy része inkább az újdonságból fakadhat, mint magából a képesítésből, foglalja össze a kutatási zárójelentés. Az oktatási kormányzat célja, hogy a *T-Level* képesítéssel záruló szakképzési program a technikai felső-középfokú képzés elismert formája legyen.

A második vizsgált program a felsőoktatási tanulmányokat és munkahelyi képzést egyesítő, egyetemi szintű (Level 6 vagy 7) diplomát adó **Degree Apprenticeship** (DA) projekt volt. A 2015-16-ban indult program a mérnöki tudományok, informatika, üzleti és vezetői tudományok, egészségügy, tanári szakmai területeken valósult meg. Legfontosabb jellemzője a munkahelyi gyakorlat és az egyetemi tanulmányok integrációja (80% munkahelyi képzés), ami a hallgató munkaszerződéssel biztosított teljes foglalkoztatása mellett zajlik, így ez a munkáltatók szakképzési hozzájárulásából finanszírozott gyakorlati irányultságú programja. Jellemzője még, hogy a programban nagy létszámban vehetnek részt felnőttek is. Ez a munkakörből és diplomától függően 3-6 éves program alternatív utat biztosít a hagyományos felsőoktatáshoz képest. A munkaadó választja ki a programban résztvevőt.

A munkaadók intenzív bevonása a munkaerőpiaci elvárások teljesítését képes biztosítani. A DA program célcsoportja a diplomát szerezni akaró munkavállaló fiatalok és fiatal felnőttek.

A program bevalásának, eredményességének vizsgálatára, hitelesítésére EDGE Foundation által indított kutatás² arra keresett választ, hogy

- Hozzájárul-e a nemzeti gazdasági növekedéshez és az alacsony termelékenységű szint kezeléséhez, valamint a magasabb szintű szakemberhiány pótlásához?
- Segíti-e a társadalmi mobilitást?

¹https://www.edge.co.uk/documents/524/DD1627_-_Edge_T-Levels_report_FINAL_2.pdf

²https://www.edge.co.uk/documents/527/Edge_degree_apprenticeships_in_England_FINAL.pdf

- Beigazolódik-e az a hipotézis, mely a munkaerőpiaci igényekhez jobban igazodó munkaerő megjelenését indukálja?

A kutatás viszonylag kis létszámú képzésben részt vevő hallgató és munkáltató körében végzett strukturált interjúk alapján történt.

A diákokkal készült interjúból kiemelve néhány meghatározó vélemény:

- Mindenképpen pozitív hozadéka a programnak az, hogy nem kell tandíjat fizetni és ledolgozott, munkabérrel dotált munkaidőnek számít a képzési idő, valamint egyetemi diplomát adó a képzés, későbbi egyetemi képzésbe való bekapcsolódást is biztosít.
- A felnőtt hallgatók számára munkahelyi előrehaladási lehetőséget jelenthet.

Munkáltatók részéről megfogalmazott fontosabb vélemények:

- a szakképzési hozzájárulásból finanszírozható,
- a programban résztvevő nagy valószínűséggel a diploma megszerzése után is a munkáltatónál vállal munkát,
- a legfontosabb talán az, hogy a DA-t végzetek az adott munkáltatónál már „kész munkaerő”,
- a kis cégek számára nagy adminisztrációs kényszert jelent,
- a háromoldalú (hallgató-munkaadó-felsőoktatási intézmény) egyeztetés kényszere rendkívül időigényes.

A *DA program* nagy előnye, hogy lehetőséget biztosít a programban résztvevők számára, hogy munka mellett szerezzenek felsőfokú végzettséget, ezzel előnyt biztosítva az elhelyezkedéshez.

Farkas Éva előadásának összefoglalója

Programunk második részében *Farkas Éva* vázolta fel a magyar szakképzési rendszer helyzetét fókuszálva az új törvény 2023 nyarán végrehajtott, több szakmai területet érintő módosítására, majd a különböző felmérések eredményének elemzéséből levonható következtetések megfogalmazására. Az angol rendszer szakképzésfejlesztési tendenciájával való párhuzamba állítást az is indokolja, hogy a szakképzésben Magyarországon is radikális fordulat zajlott egy új, erős szabályozást biztosító (*2019. évi LXXX. törvény*) szakképzési törvény megalkotásával és bevezetésével.

Ismert tény, hogy 2020 szeptemberében már az IPAR 4.0 dokumentum célrendszerében megfogalmazott elvek szerint átalakult, új oktatási és intézményi struktúrában kezdődött a szakképzési tanév. Az új szabályozási rendszer nemcsak strukturális reformot, hanem a tartalomszabályozásban, módszertani megoldásokban is újat követelt. A középtávú szakmapolitikai fejlesztési stratégia elfogadásával és az alapján a szakképzés szabályozásának új alapokra helyezésével struktúrájában és szakmai-tartalmi szabályzó rendszerében is új szakképzési rendszer alakult ki. Ez az új rendszer elkülönülve a közoktatás rendszerétől önállóan működő, a gazdasági változásokhoz jobban igazodni tudó, rugalmasabb szakképzési rendszert vizionál. 2023-ban sor került a gazdasági szereplők bevonásával e törvény felülvizsgálatára, különösen a szakirányú oktatás meghatározó elemeinek finomhangolásával (2023. évi XXXIII. törvény a szakképzésben lezajlott átalakítás utólagos hatásvizsgálatából adódó törvénymódosításokról). Az új rendszer átfogó megjelenítése látható az alábbi ábrán.

2. ábra — A szakképzés mai rendszere

Témánk szempontjából nem az új rendszer ismertetése a feladat, hanem a bevezetett rendszer bevalásának elemzése, fókuszálva a szakirányú oktatást érintő fontosabb területekre (melyek talán az új szakképzési rendszer kulcsfogalmait is adják), így a dualitás érvényesülési területei, a szakirányú oktatás megszervezése, duális képzőhelyek működése/működtetése, szakképzési munkaszerződés, adókötelezettség, szakképzésben való részvételben lehetséges jogviszonyok, szakképzés ingyenessége. Megállapításait, következtetéseit a 2025-ös középfokú írásbeli felvételi vizsgadolgozatok, a PISA vizsgálat eredményeinek, a 2024-es évben lebonyolított országos kompetenciamérés, 2024/2025-ös tanév sajtós nevelési igényű tanulók körében, az új szakképzési rendszert meghatározó két intézménytípusában, szakképző iskolában és technikumban lefolytatott vizsgálat eredményeinek elemzésével támasztotta alá. A felnőttekre vonatkozó megállapításokat, következtetéseket az e körben 2023-as évben információfeldolgozási kompetencia területen és az olvasás, szövegértés-számolási készség-adaptív problémamegoldó készség kompetenciaterületeken végzett PIAAC vizsgálat (2024. december) eredményeinek elemzése kapcsán fogalmazta meg.

A felmérésekből levonható konzekvenciák:

- „... nő az iskolázottsági szint és az oktatásban/képzésben való részvétel, ugyanakkor csökkennek a fiatalok és felnőttek információfeldolgozási készségei, alacsony szintű a munkaerő termelékenysége,...”
- „s magasabb iskolai végzettség nem garantálja a magasabb készség szintet,” állapítja meg az előadó.

Továbbiakban *Farkas Éva* a szakképzési rendszer jellemzőit vizsgálva kiemelt szakmai területek mentén – a szakmai beszélgetés irányát is kijelölve – az erősségek-kihívások-megválaszolandó kérdések háromszempontú vizsgálatát. Ismertetésének főbb elemzési területei:

A *jogi szabályozást* (törvény és a végrehajtására kiadott 12/2020. (II.7.) kormányrendeletet) vizsgálva megállapítható, hogy az egységes, transzparens rendszert felvázoló keretszabályozás rugalmas tanulási utakat tesz lehetővé, de a gyenge implementáció bizonytalanságot is okoz. A kontroll hiánya a rendszer működésének „egyenszilárdságát” veszélyeztetheti.

Az új ösztöndíjrendszer, a különböző juttatások, a duális képzőnél folyó szakirányú oktatásban résztvevők részére juttatott munkabér új jogviszony megjelenése mellett a *finanszírozás* stabilitását szolgálja. Problémaként definiálható az, hogy az oktatói fizetésekben jelentős különbségek tapasztalhatók, az infrastruktúra fenntartási költségei magasak, ezzel egyidőben a forrásokhoz való egyenlő hozzáférés korlátozott.

A *stratégiai fejlesztés* iránya az infrastruktúra megteremtésére fókuszál, míg maga a szakmai módszertani terület támogatása, fejlesztése kevésbé finanszírozott, a stratégiákban nem kap kellő hangsúlyt.

Markánsan megváltozott a *képzési struktúra* (melynek kulcsszavai: ágazati alapoktatás, szakirányú oktatás, ágazati képzőközpontok, ágazati tudásközpontok mint duális képzőhelyek) tartalmi megvalósulása színtereinek területi megoszlása, ágazati egyenlenségei a képzéshez való egyenlő hozzáférést nem tudják biztosítani. A humán erőforrás és tárgyi infrastruktúra különbségek a duális képzés minőségi különbségeit erősítik.

A rendszer *tartalmi szabályozási* dokumentumainak megújulása a képzési minőségi emelésének záloga. A képzési kimeneti követelmények (KKK) tanulási eredményalapú (TEA) kidolgozása, projektalapú oktatás privilégiuma a képzés kimenetszabályozásának fontos eleme. A módszerekben bekövetkező paradigmaváltás, szemléletváltás azonban az implementáció hiánya/hiányossága, időigényessége miatt kevésbé tud meghonosodni a tanári gyakorlatban. A tanárképzés nem követi a megváltozott módszertani/tantervfejlesztési/értékelési elvárások közvetítésében való megjelenítését.

A kimenetszabályozásra épülő szakképzési rendszer a *vizsgarendszert* is átalakította. Az ágazati alapvizsga lehetőséget teremt az alternatív tanulási utak választására. A független szakképzési vizsgaközpontok megjelenése, irányításában bekövetkezett változás a mérés/értékelés metódusának felértékelődését vetíti előre.

Végül kérdések és vélemények megfogalmazására került sor. Néhány az elhangzottak közül:

- A DA-Level szintű képzésben a saját munkavállalók bekapcsolódása mennyire meghatározó?
- Egyenértékű-e az egyetemi diplomával a DA program elvégzése után kiállított bizonyítvány?
- Mik az integrált program (egyetemi képzés/szakmai képzés) hatékonysági, lemorzsolódási mutatói?
- Kimutatható a tanárképzésben a felkészülést/felkészítést segítő tankönyvek hiányának hatása a képzés minőségére?
- A lemorzsolódott tanulók szerzett kompetenciának mikrotanúsítvánnyal történő elismerésére van-e gyakorlat?

Az előadók befejezésül arra a kérdésre adtak választ, hogyha a jelenlegi rendszer működését egy ponton lehetne változtatni, mi lenne az? Erre ez a két rövid válasz fogalmazódott meg:

- az oktatásirányítás és a rendszer stabilitásának biztosítása,
- az oktatás egészét tekintve (általános iskolától a felsőoktatással/felnőttoktatással bezárólag) a jól definiált szakpolitikai célkitűzés közzététele és az ahhoz vezető stratégia megfogalmazása és végrehajtása.